

Távcsővel Tarjánban

Ötödször adott otthont a Tarján melletti Német Nemzetiségi Ifjúsági Tábor nagy nyári távcsöves találkozónknak. A mostoha időjárás ellenére 284 amatőr kereste fel augusztus 5–8. között az MTT 2010-et. Ezúttal egy elsőtáborost és egy visszatérő táborozót kértünk fel: írják meg élményeiket a Meteor számára.

Elsőtáborosként Tarjánban

Talán soha azelőtt nem vártam úgy nyaralást, mint az idei Meteor Távcsöves Találkozót. Legyen az bármi, ha az első, mindig különleges: így volt ez idén augusztusban is, Tarjánban. Kezdő amatőrcsillagászként nagyon vártam a napot, amikor megismerhettem mindazokat, akiket korábban csak az MCSE médiatárának előadásaiból, a Csillagváros fórumáról és a magyar vonatkozású csillagászati cikkek szerző-névsoráról ismertem. Talán ez motivált leginkább abban, hogy részt vegyek a táborban, nem utolsósorban pedig a fényszennyezés szempontjából igen kedvező égbolt és az érdekes előadások. Alig vártam tehát az utazást, majd egyszer csak, nagy' nehezen eljött augusztus ötödike.

A megérkezésemről külön élményként tudok nyilatkozni: korábban sosem látott, igen vendégszerető emberek, amatőr társaim, szinte ismerősként fogadtak. Felismerem a fórumról ismerős arcokat, örömmel töltött el, hogy találkozhattam velük. Nem véletlenül helyezem humán-centrikusra élménybeszámolómat: számomra fontos a személyes ismeretség, az eszmecsere azokkal az emberekkel, akiket példaképemnek tekintek. Nehéz feladat bárkit is kiemelni a társaságból, azonban ezt mégis meg kell tennem. Egy tagtársunkat azonban mindenképp ki szeretnék emelni: Dávid Gyulát, kiváló vendég-előadónkat, az ELTE fizikus-oktatóját. Örültem, hogy személyesen is megismerhettem.

Dávid Gyula feladványa

Rögtön az érkezéskor eldőlni látszott asztronómiai sorsunk: az idő, az bizony ronda. Minden viharvadász álma valóra vált ebben a táborban, a pénteken korán kelők óriási frontátvonulást láthattak, mely szinte sötétségbe borította a reggeli égboltot. Eközben sikerült egy tubát is megörökítenem, ennek video-felvételét közzé fogom tenni a fórumban. A felhők, villámok szerelmeinek valóságos paradicsomává alakult a Német Nemzetiségi Tábor: jómagam is hajlandó voltam korán kelni a szép látványért.

Az időjárás és a hangulat azonban mint-ha fordított arányban állt volna egymással. Esténként rengetegen gyűltünk össze a fedett tető alatt, előkerültek a hangszerek – legnagyobb meglegедésemre utolsó este még egy hegedű is!

A tető alól a zuhogó esőben olykor-olykor a legbátrabb vállalkozók kidugták a fejüket: vajon lehet-e látni valamit az égbolton? A harmadik éjszakán azután már mindenki csak mosolygott a rögtönzött „Jupiter!!” bekiabálásokon.

A társaság tehát felülmúlta a várakozásaimat: rengeteg jó tanácsot, tapasztalatot szereztem a csillagászat minden területén: akárhová mentem, segítőkész, kedves emberekbe botlottam.

Jött az első éjszaka, azután így is maradt: ez volt ugyanis az egyetlen, megfigyelésre alkalmas időpont. Rövid, de annál tartalmasabb volt az észlelés, a Messier-programom folytatása. Saját kisrefraktorommal régóta keresett, de azelőtt sohasem látott objektumokat találtam meg: a nagyon fényes közép-pontú, már-már grízesező M22 és az igen nagy méretű M10 és M15 gömbhalmazok, az M11 Vadkacsa-halmaz. A valamivel halványabb M14 és M9 megtalálása nagy örömet okozott. Hát még, amikor az egyesületi távcsövekbe néztem! A hatalmas, 300 mm-es Dobsonban az M81–82 páros káprázatos látványt nyújtott.

A lézeres bemutató, az észlelőlámpák villogása, a lelkes bekiabálások fokozták az élményt. Éjjel 2 óra körül fejeztük be az észlelést a mélyég-csoporttal, egy kellemes Plejádok-binoklizással és jóízű beszélgetéssel zárva az estét. Az utazás fáradtsága ekkor jelentkezett rajtam; ekkor még bízva abban, hogy holnap folytathatjuk égi túránkat.

Állandó elfoglaltságot adott a tábor, úgy éreztem, egyszerre több helyen kell létezniem ahhoz, hogy semmiről se maradjak le. Az előadások közül Bartha Lajos bácsi csillagmeséje, Éder Iván namíbiai égi tűzijátéka, a 3D-s barangolás a Tejútrendszerben, Ladányi Tamás fotós tanácsai és végül, de nem utolsósorban a „mélyég-keménymag” krétai utazása ragadták meg legjobban a figyelmem.

Különös izgalom előzte meg a mélyég-rajzoló workshopot, mely köré nagy tömeg gyűlt, a tényleges rajzolásban azonban sajnos kevesebben vettünk részt. A „Kovács 1” elliptikus galaxis lerajzolása próbára tette a kezdő mélyég-rajzolókat, de a sok jó tanács,

amit a mélyég csoporttól kaptunk, egészen értékelhető rajzokat szült. A legfontosabb viszont talán az, hogy mindannyian élveztük, amit csináltunk: lelkesen rajzoltuk a csillagokat, memorizáltuk pozícióikat, egymás papírsebkendőivel tökéletesítettük lerajzolt galaxisunkat. Jómagam nagy kedvet kaptam a mélyég-rajzoláshoz: nem sokkal a tábor után megszületett első beküldött rajzom az M27 Dumbbell-ködről.

Nem kevés programot tartogatott az utolsó nap: a legborúsabb, mégis programokban leggazdagabb. Mintha érezte volna az időjárás, hogy nem tanácsos tető alá zárni a távcsövek iránt érdeklődő tömeget: pár óra erejéig esőmentes időjárásban kiszabadulhattunk, és megszemlélhettük a merészebbnél-merészebb távcső-alkotásokat. Leginkább Szklenár Tamás mesterien fabrikált, igen hosszú fókuszú naptávcsöve és egy óriás Cassegrain-típusú vázszerkezet ragadta meg a figyelmem. Jó lesz visszazénni a médiatárból a hideg téli estéken!

Csoportkép következett, melyre röpké háromnegyed óra alatt sikerült is összedüldülni a társaságot, a legkülönfélébb módszerek bevetésével. Az asztrobazárban tett látogatásom igen eredményesen zárult: egy igazi kincs, a születésem hónapjában megjelent Meteor magazin, és természetesen az MCSE-pólo beszerzésével.

Kigurulva a tábor területéről, csak egy gondolat jutott eszembe: 361-et kell már csak aludni a következőig!

Szabó Árpád

Távcsöves találkozon – tíz év után újra

A XX. század utolsó évtizedében minden évben ott voltam az MCSE nyári táborain. Ráktanya, majd Ágasvár – e két hely testesítette meg mindazt, amiért szerettem évközi észlelőhétvégékre is járni, a barátokat, a távcsöves égi és földi élményeket, melyek döntő módon befolyásolták még a pályaválasztásomat is. Aztán a szakma elsodort, először csak rövid nyári külföldi tanulmányutakra (mindig éppen „Ágasvárral egyidőben), majd

jött a nagy ugrás Ausztráliába, innen pedig a teljes filmszakadás. Pár éve ugyan sikerült éppen úgy hazalátogatnunk, hogy az ágasvári észlelőnevelő táboron részt tudtam venni, de például Szentléleken soha nem jártam.

Éppen ezért nagy várakozásokkal tekintetem a 2010-es tarjáni távcsöves találkozóra. A szakma megint megkísérelt elvonnani egy spanyolországi obszervatóriumi kiküldetéssel, de szerencsére sikerült pont úgy időzíteni az utazásokat, hogy a tarjáni kezdésre hazaértem. A családtól nem csak négy napos eltávozási engedélyt kaptam, hanem a feleségem még vállalta az autós szállításon is otthonunk és Tarján között, így aztán sokáig terveztem mindenféle optikát magammal vinni. Később aztán jött a szervezett változtatás ötlete, amihez Mizser Attilától megkaptam az MCSE egyik Dobson-távcsövé, így végül is csak a szokásos expedíciós felszereléssel indultam, ami az idén húsz éves 20x60-as binoklimból és a 14 év alatt maximum 8 ceruzalemet elfogyasztott ledes észlelőlámpából állt. Az idők változását persze jellemzi, hogy Pleione Csillagatlasz helyett Vizi Péter Csillagatlasza kistávcsövekhez és Szabó Sándor Csillagabrosza került a hátizsákomba – az ég alatt örömmel tapasztaltam mindkét atlasz pompás használhatóságát.

A csütörtök kora délutáni megérkezés után a tábornyitó előtti szűz állapotot tudtam felmérni. Hmm, szép nagy ez a rét, csak kár, hogy kicsit lejt; mi ez a rengeteg épület?; aha, szóval itt lesz majd a tükörcsiszolás. A regisztrációs sátor közelében bóklászva figyeltem a folyamatosan csordogáló résztvevőket, köztük rengeteg ismeretlen arccal (aztán persze bemutatkozás után sok ismerős névvel a Meteorból, internetes fórumokról), itt-ott pedig utoljára az eggyel korábbi évezredben látott jó ismerőssel. Hát igen, egy ikszszel mindenki tekintélyesebb lett...

Az időjárásra nagy aggodalommal tekintettünk, hiszen egy közép-európai ciklon felettünk örvénylését jósolta mindegyik meteorológiai weblap. Ez sajnos be is jött, mert a tükörcs nap alatt összesen talán négy órányi csillagos eget láttunk, ennek is 95%-át rögtön első éjjel. Napnyugtára a felhők

nagy része eltűnt, ami optimista jövőképeket vetített lelki szemeink elé, így az addigra jelentős számára duzzadt közönség elkezdte kipakolni a távcsöveket. Hihetetlen műszergazdagság – ez volt az első reakcióm. Refraktorok, apók és akromátok, Newtonok paralaktikus és Dobson-szereléssel, katadioptrikus távcsövek, állványos binoklik, volt ott minden, amiről a 90-es években még jórészt csak álmodni mertünk. Nem egyszer megfogalmazódott bennem a gondolat: lehet szidni a kínai optikákat, de azt a fénygyűjtő kapacitást és felbontóképességet, amit a tarjáni réten láttam, magyar amatőrök a távol-keleti optikai gyárak nélkül soha az életben nem engedhetnék meg maguknak (sajnos!). A kontraszt a múlt és jelen között hihetetlenül erős volt, és számomra egyáltalán nem kétséges, hogy az amatőr távcsöves világ nagyon sokat változott, és több szempontból nagyon sokat fejlődött.

Utánpótlás I. Nem lehet elég korán elkezdni! Népszerű elfoglaltság volt a tükörcsiszolás

Na de milyen az ég Tarjában? Az érezhető fényszennyezéssel kapcsolatban olvasott kritikákat elfogadva azt kell mondanom, hogy fantasztikusan jól távcsövezhettünk csütörtök este, amikor folyamatosan romló ég mellett zizegtek az óragépek, pörögtek a Dobsonok és visszhangzott a rét a különböző kiscsoportos észlelői brigádok fennhangon hirdetett objektumválasztásaitól. Egyik sarokban Sánta Gáborék meleyeztek rendíthetetlenül, a réten mindenütt kigyulladtak a pislákoló észlelőlámpák, az MCSE-Dobson

Utánpótlás II. Ez a szakkörösök asztala!

okulárjánál pedig változóztunk, egy-egy csillag között pihenésképpen valami látványos mély-ég objektummal. Összesen hat észlelőtől jegyeztem le fényességbecsléseket, ami ugyan elmaradt a herendi (1993), ráktanyai (1995) és ágasvári (1994, 1996, 1997) tömeges változóztatások eredményétől, de így is elégedett voltam. Az ég sajnos az idő előrehaladtával egyre inkább romlott, először csak átvonuló fátylak jelentek meg, majd egyre nagyobb szeletek tűntek el. A Jupiter kelését már sűrű felhőzetben követtük, de ez még nem akadályozta meg, hogy becskerésszük az akkor éppen három fokra tőle található Uránuszt, majd kicsit odébb a Neptunuszt (utóbbihoz nagyon hasznos volt a PDA-m és az Astromist szoftver). A két távoli bolygó azért is töltött el különös örömmel, mert a körülöttem tébláboló amatőrök közül többen akkor látogattak el életükben először a Naprendszer peremére.

Aztán az ég beborult (utolsó célpontunk Újvárosy Antal javaslatára az NGC 404 volt a β And mellett), a távcsövekre felkerültek az esővédő ponyvák, vagy maguk a távcsövek költöztek védetebb vidékekre, mi pedig aludni tértünk. Az ezt követő három nap a felhők és esők váltakozása mellett a gazdag, ám szerencsére mégsem megterhelő előadás-sorozat, az egyre több régi ismerős feltűnése és a Jankovics „Palacsintáskirály” Zoltán sütődéje körüli szorbanállás jegyében telt el. Péntek este teljesen egyértelmű volt, hogy itt derült nem lesz, szombaton késő éjjel viszont

pár percre feltűnt a Tejút, hogy aztán ismét átadja a terepet a fényévek helyett fénymikromásodpercekre levő légköri rétegeknek. Mindazonáltal nem unatkoztunk egyáltalán: a tükörcsiszoló társaság Zsamba István vezetésével nagyon szorgalmasan csiszolta az üvegorongokat, a kisebb-nagyobb baráti társaságok pedig mindenkivel feledtették a borult idő feletti bosszankodást. Szombat éjjel még rögtönzött Meteor szerkesztőbizottsági ülést is tarthattunk a jelenlétét rovatvezetői gárda számosságának köszönhetően.

Vasárnap délelőttre már csak a hazaindulás maradt – gondolhatnánk, ám mint az várható volt, az ég kékje természetesen kora reggeltől incselkedett a távozó amatőr csapatokkal. Feleségem és két kisgyermekem 11 körülre ígérte az érkezést, így aztán volt időm Varga Róbert átalakított Coronado naptávcsöve előtt sorba állni és vadászni a pillanatokra feltűnő napkorongot, peremén néhány csodaszép protuberanciával. A jó másfél óras, folyamatosan megszakított napészlelés az idő előrehaladtával egyre izgalmasabb lett: jé, ezek a protuberanciák már pár perc alatt észrevehetően megváltoznak! És tényleg, ha az ember belegendol az asztrofizika órákon tanított számokba, kidobódási sebességekbe, távcső felbontóképességébe stb., akkor valóban belátja az észlelés realitását. Na de mennyivel érdekesebb ezt az okulár mellett felfedezni...

Mindezek után enyhén melankolikus hangulatban távoztam Tarjánból – amihez szerepet játszott az Éder Iván által tökéletesen beszabályozott binoklim gyönyörű képe feletti öröömöm is –, és nem volt kétséges: jövőre veletek ugyanitt!

Kiss László

Meteor 2010 Távcsöves Találkozó

Táborvezető: Mizser Attila. **Recepció:** Boros-Oláh Mónika, Budai Edina, Görgői Zoltán, Sárnecky Krisztián, Tóth Éva és Tóth Marietta. **Rögzítés:** Pete Gábor, Nyerges Gyula, Kerényi Lilla. **Tükörcsiszolás:** Zsamba István. **Házigazdáink:** Erős János és családja. **Támogatók:** Budapesti Távcső Centrum, Makszutov.hu, az MCSE-t 1%-os felajánlással támogatók.